МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВИ ЗЛОЧИНИ: ВИДИ І ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ

Здобувача вищої освіти бакалаврського рівня, 4 курсу, групи МЕБ-21-1,
спеціальності 292(Міжнародні економічні відносини),
освітня програма (Міжнародні економічні відносини)

_____ Семійчик Софія Вікторівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Коляда Олена Володимирівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Гарант освітньо-професійної програми _____ Косенко І.В.
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «6» 06 2025 р. № 1

Завідувач кафедри _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація №51 06.06.25р. _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпи

Результат захисту 97 12.06.25 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Дерпак А.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ	КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ			
1.Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	29		Камінська
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	47		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		Корнієнко Т.Б. Мозгова Р.О. Бевзенко Л.В. Камінська О.Б. Деревянко Т.Б.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	97		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	ЄКТС Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
97	A	5	12.06.25	Корнієнко Т.Б. Мозгова Р.О. Бевзенко Л.В. Камінська О.Б. Деревянко Т.Б.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут/факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма Міжнародні економічні відносини

Затверджую

Завідувач кафедри Лазаренко Д.О.

«17» 09. 2025 р

Завдання на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти

Смійчик Софія Вікторівна

1. Тема кваліфікаційної роботи: Міжнародні фінансові злочини: види і засоби запобігання

Затверджена наказом ректора від «13» 07 2025 № 197

2. Строк здачі закінченої роботи 26.04.2025

3. Цільова установка: визначити сутність та особливості міжнародних фінансових злочинів та шляхи боротьби з ними

Мета роботи: дослідження сутності та особливостей міжнародних фінансових злочинів.

Об'єкт дослідження: міжнародні фінансові злочини.

Предмет дослідження: процес здійснення міжнародної фінансової злочинності.

База дослідження: наукові статті, підручники, іноземні онлайн-публікації, офіційні сайти організацій боротьби з фінансовою злочинністю.

4. Вихідні дані до роботи офіційні звіти та статистика міжнародних організацій, що займаються боротьбою з фінансовими злочинами

5. Перелік графічного матеріалу: графіки, таблиці.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретичні засади міжнародних фінансових злочинів

1.1. Сутність міжнародних фінансових злочинів

1.2. Види міжнародних фінансових злочинів

Розділ 2. Практичні аспекти міжнародних фінансових злочинів

2.1. Сучасні тенденції міжнародної фінансової злочинності

2.2. Аналіз процесів фінансової злочинності

Розділ 3. Проблеми і шляхи подолання фінансових злочинів / напрямки запобігання міжнародним фінансовим злочинам

7. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	
		За планом	Факт
1	2 Вибір теми	3 до 01.11.2024	01.11.2
1	Підготовка розділів	до 01.03.2025	01.03.2
2	Перевірка на плагіат	до 02.05.2025	02.05.2
3	Захист роботи	до 15.06.2025	12.06.2

8. Дата видачі завдання «18» 09 2024

9. Керівник кваліфікаційної роботи _____ О.В. Колесов
(підпис) (прізвище, ініціа

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Колісник О.
(підпис) (прізвище, ініціа

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Слійчик С.І
(підпис) (прізвище, ініціа

АНОТАЦІЯ

Міжнародні фінансові злочини: види і засоби запобігання

Дипломна робота присвячена дослідженню міжнародних фінансових злочинів. У роботі проаналізовано основні види фінансових злочинів, що мають транскордонний характер, зокрема: відмивання коштів, фінансування тероризму, шахрайство, а також кіберфінансові злочини. Розкрито їх вплив на міжнародну фінансову систему. Окрему увагу приділено діяльності міжнародних організацій, які займаються протидією чи контролем за фінансовими злочинами, таких як FATF, Базельського інституту, Transparency International та інших.

У практичній частині роботи розглянуто статистику вчинення фінансових злочинів, сучасні підходи до виявлення і запобігання фінансовим злочинам, зокрема інструменти фінансового моніторингу, ризик-орієнтованого підходу та цифрових технологій. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення національної та міжнародної політики у сфері протидії фінансовим злочинам.

Ключові слова: фінансовий злочин, відмивання коштів, фінансування тероризму, FATF, запобігання злочинам.

Кваліфікаційна робота містить 51 сторінку, 2 таблиці, 9 рисунків, список використаних джерел з 40 найменувань,.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024-2025 р.

Рік захисту кваліфікаційної роботи: 2025 р.

ANNOTATION

International Financial Crimes: Types and Prevention Measures

The paper is devoted to the study of international financial crimes. It analyzes the main types of financial crimes of a cross-border nature, including money laundering, terrorism financing, fraud, and cyber-financial crimes. The impact of these crimes on the international financial system is examined. Particular attention is given to the activities of international organizations involved in combating or controlling

financial crimes, such as the FATF, the Basel Institute, Transparency International, and others.

The practical part of the thesis considers statistics on the commission of financial crimes and modern approaches to their detection and prevention, including financial monitoring tools, risk-based approaches, and digital technologies. Recommendations are provided for improving national and international policies in the field of combating financial crime.

Keywords: financial crime, money laundering, terrorism financing, FATF, crime prevention.

The qualification thesis contains 51 pages, 2 tables, 9 figures, and a list of 40 references.

Year of thesis preparation: 2024–2025

Year of thesis defense: 2025

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

Довідка про перевірку дипломної роботи на академічний плагіат

№ п/п		
1.	П.І.П. автора роботи	Смійчик Софія Вікторівна
2.	Група	МЕБ-21-1
3.	П.І.П. наукового керівника	Коляда О.В.
4.	Тип роботи, що перевіряється (курсова, дипломна робота (проект))	Дипломна робота
5.	Назва роботи, що перевіряється	Міжнародні фінансові злочини: види і засоби запобігання
6.	Рік написання роботи	2025 рік
7.	За результатом перевірки оригінальний текст в роботі складає (%)	99,28 %
8.	Іншим процентам відповідають (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним)	% цитувань – 1,77% % схожості – 0,72%

Відповідальна особа Пілевич Д.С.
(П.І.Б.)

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти Державного податкового університету гр. МЕБ 21-1 Смійчик Софії Вікторівни на тему: «Міжнародні фінансові злочини: види і засоби запобігання» виконана на належному теоретичному та практичному рівнях.

До недоліків можна віднести: незначні порушення при оформленні роботи, зокрема при посиланнях на джерела інформації та оформленні літературних джерел, описовість, однак зазначені недоліки суттєво не впливають на якість роботи.

В цілому, випускна дипломна робота рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи _____ 25.04.25
(підпис) (дата)

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти Смійчик С. В.

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «6» 06 2025 № 8 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Т. М. Паянок

РЕЦЕНЗІЯ

на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Смійчик Софії Вікторівни

на тему: «**Міжнародні фінансові злочини: види і засоби запобігання**»

Актуальність теми. Розвиток світової фінансової системи, цифровізація та глобалізація, зростання банківських та інших послуг супроводжуються зростанням фінансової злочинності на міжнародному рівні. Фінансові злочини мають негативний вплив на країни та їх економіки, репутацію та рівень розвитку, а також на окремі організації та світову економіку в загальному. Саме тому дослідження сучасних видів та засобів запобігання міжнародним фінансовим злочинам є наразі актуальним.

Наукова новизна. Проведено теоретичне дослідження міжнародних фінансовихзлочинів та видів і засобів запобігання їм.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Проведений аналіз теоретичного та статистичного матеріалу відповідає встановленим вимогам та в повній мірі розкриває поставлені у вступі завдання. У випускній роботі в повній мірі наочно зображені тенденції та динаміка розвитку предмету дослідження.

Обгрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. В роботівиди та засоби запобігання міжнародним фінансовим злочинам. Теоетичні висновки та узагальнення, які викладені в роботі Смійчик Софії Вікторівни можуть бути використані для подальших досліджень з даного напрямку.

Наявність недоліків. До недоліків можна віднести, зокрема, описовість. Однак зазначені недоліки суттєво не впливають на якість випускної кваліфікаційної (диплломної) роботи Смійчик Софії Вікторівни .

Загальний висновок і оцінка роботи. Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота студентки групи МЕБ 21-1 Смійчик Софії Вікторівни на тему «Міжнародні фінансові злочини: види і засоби запобігання» відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Рецензент

к.е.н., доцент, заступника декана
факультету фінансів та цифрових технологій _____ Г.С.Мельничук

«02» 06 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

1.1. Сутність міжнародних фінансових злочинів

1.2. Види міжнародних фінансових злочинів

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

2.1. Сучасні тенденції міжнародної фінансової злочинності

2.2. Аналіз процесів фінансової злочинності

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток світової фінансової системи, цифровізація та глобалізація, зростання банківських та інших послуг супроводжуються зростанням фінансової злочинності на міжнародному рівні. Фінансові злочини мають негативний вплив на країни та їх економіки, репутацію та рівень розвитку, а також на окремі організації та світову економіку в загальному. Процес їх виявлення є складним, проте необхідним для забезпечення порядку та законної діяльності усіх сфер, а наслідки їх діяльності виникають не лише для економіки, а й для суспільства в цілому. Швидкість розвитку фінансових злочинів зростає, що спричиняє труднощі для організацій, які займаються боротьбою з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму, кіберзлочинами у фінансовій галузі та інших.

Ступінь розробки проблеми у спеціальній літературі. Сутність міжнародних фінансових злочинів та шахрайства досліджували С. Чернявський, О. Бура, І. Добровольська, Ю. Хамига. Серед іноземних дослідників виділяють А. Фрид, Едвард Картер, Генрі Понтелл, Річард Ворнер та інші.

Метою роботи є дослідження сутності та особливостей міжнародних фінансових злочинів.

Основними **завданнями** роботи є:

- визначення сутності міжнародних фінансових злочинів;
- дослідження наслідків міжнародної фінансової злочинності для економіки, політичної та соціальної сфери та держав в цілому;
- виявлення причин фінансових злочинів;
- визначення основних видів фінансових злочинів та їх особливості;
- дослідження сучасних тенденцій міжнародної фінансової злочинності;
- визначення рейтингу країн за рівнем ризику відмивання коштів та корупції;
- дослідження етапів вчинення фінансових злочинів;

- пошук прикладів фінансових злочинів;
- виявлення факторів перешкоджання виявленню фінансових злочинів;
- пропозиція шляхів удосконалення боротьби з фінансовими злочинами;
- дослідження основних організацій, які займаються боротьбою з фінансовими злочинами.

Об'єкт дослідження. Міжнародні фінансові злочини.

Предмет дослідження. Процес здійснення міжнародної фінансової злочинності.

Інформаційна база. Інформаційною базою дослідження є наукові статті, підручники, а також іноземні онлайн-публікації. Базою для статистичних даних є офіційні сайти організацій боротьби з фінансовою злочинністю, а саме FATF, Базельського інституту, Transparency International та інших.

Методи дослідження. У дослідженні використовувалися методи аналізу та синтезу інформації, систематизації та структурування інформації, метод порівняння, статистичний та графічний методи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

1.1. Сутність міжнародних фінансових злочинів

Сучасний розвиток країн супроводжується цифровізацією більшості сфер та процесів фінансової сфери, глобалізацією економіки та зростанням кількості банківських та інших фінансових послуг. Завдяки цифровізації та використанню нових технологій виникають нові способи вчинення злочинів, які пов'язані з фінансовим сектором. Такі сфери, як фінансова та зовнішньоекономічна діяльність, мають ризик зазнати шкоди від вчинення фінансових злочинів. Немає остаточного поняття фінансових злочинів, яке було б єдиним для усіх науковців та дослідників. Однак, на нашу думку, тотожним до поняття фінансовий злочин є поняття фінансового шахрайства.

Поняття міжнародних фінансових злочинів являє собою злочини, які пов'язані з незаконними фінансовими операціями, а також мають транскордонне поширення та порушують норми міжнародного права [1].

Поняття фінансового шахрайства здебільшого розглядали з юридичного боку. Тому, С. Чернявський, український учений, вважає, що фінансове шахрайство визначає «систему взаємопов'язаних суспільно-небезпечних діянь, спрямованих на розкрадання чужого майна чи набуття права на майно шляхом обману або зловживання довірою у сфері відносин, урегульованих нормами фінансового права з приводу формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових фондів (фінансових ресурсів) держави, суб'єктів господарювання та фізичних осіб» [2 ст 22].

Визначення поняття фінансового шахрайства, як «виду економічного шахрайства, спрямованого на розкрадання чужого майна або придбання права на чуже майно шляхом обману або зловживання довірою в сфері відносин з формування, розподілу і використання фінансових ресурсів суб'єктів економічних відносин» також наводять О. Бура та І. Добровольська [6].

В свою чергу Хамига Ю. Я. пояснює фінансове шахрайство поняттям «сукупності економічних відносин, які реалізуються юридичними або фізичними особами (як правило, без насильницьких дій) у процесі формування, розподілу і використання фінансових ресурсів (доходів) шляхом обману або зловживання довірою чи службовим становищем з метою отримання економічної та/або іншої вигоди (особистої, корпоративної чи на користь третіх осіб)» [2 ст 23].

Міжнародні фінансові злочини охоплюють широкий спектр дій, метою проведення яких є отримання фінансової вигоди. Дана незаконна діяльність може використовувати різні недосконалості або прогалини в законодавстві, фінансові системи, а також складні транснаціональні транзакції через різні країни та юрисдикції, щоб ускладнити виявлення та судове переслідування за вчинення незаконних дій. Проведенням незаконних фінансових операцій займаються злочинні організації, підприємства чи навіть окремі особи, аби приховати незаконно здобуті кошти, або збільшити грошові кошти незаконним шляхом [3].

Фінансові злочини можуть бути здійснені двома категоріями. Перша категорія – це організація, яка отримує для себе або для когось фінансову вигоду, шляхом вчинення незаконних або оманливих дій. До цієї категорії можна віднести використання співробітником підприємства чи компанії конфіденційної інформації для того, щоб отримати певну суму коштів незаконним шляхом.

Друга категорія – це окремий суб’єкт, який здійснює кілька пов’язаних злочинів, наприклад, приховування чи відмивання незаконно здобутих коштів. Найбільш відомою формою такого злочину є відмивання коштів, тобто використання доходів, які отримані незаконним шляхом, через ряд складних операцій, аби ці гроші виглядали чесно зароблениими. Іншим прикладом є використання підставних компаній або банків для зберігання грошей, приховуючи їх справжнього власника та допомагаючи уникати сплати податків [4].

Фінансові злочини можуть відбуватися на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях. Внутрішні фінансові злочини включають в себе корупцію, ухилення від сплати податків, шахрайство з платіжними засобами. В свою чергу фінансові злочини на міжнародному рівні більш глобальні та мають транскордонне поширення, а саме фінансування тероризму, відмивання грошей. Виявлення фінансових злочинців як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях загрожує суворим покаранням, наприклад, штрафом чи позбавленням волі, арештом та конфіскацією активів, а також шкодить репутації фізичних осіб або компаній [5].

Проте виявлення та припинення фінансових злочинів на міжнародному рівні має ряд перешкод . Глобалізація економіки та швидкий технологічний прогрес частково перешкоджають швидкому виявленню та запобіганню міжнародних фінансових злочинів. Завдяки глобалізації зростають обсяги прямих іноземних інвестицій, міжнародної торгівлі, транскордонної банківської діяльності та фінансових операцій, що створює більш сприятливі умови для відмивання грошей, корупції та інших незаконних фінансових операцій. Через наявність різного законодавства в різних країнах, окремі з яких мають слабше регулювання або зберігають фінансову таємницю, з’являється можливість вільно переміщувати кошти через юрисдикції різних держав, які можуть приховати походження коштів та ускладнити органам влади відстеження та повернення незаконних активів.

Розслідування фінансових злочинів часто відбувається в конкретному місці його виявлення. Місцевий підхід ускладнює процес виявлення фінансових злочинів через відсутність повної комунікації країн та різних організацій, які могли б ділитися інформацією, пов’язаною з розслідуванням даних злочинів.

Технологічний прогрес усіх галузей та ланок економіки сприяє цифровізації даних, а також збільшує кількість онлайн-транзакцій. Саме інтернет-банкінг, системи цифрових платежів та криптовалюти активно використовують злочинці для здійснення незаконних фінансових операцій з можливістю приховати походження коштів. Глобальне поширення цифрових

фінансових транзакцій дозволяє коштам гнучко та швидко переміщатися між юрисдикціями, користуючись тим, що правоохоронні органи та фінансові організації, які контролюють цей процес недостатньо адаптовані до таких швидких змін [7].

Таблиця 1.1

Фактори, які перешкоджають виявленню міжнародних фінансових злочинів

№	Фактор	Вплив фактору
1	Глобалізація економіки	Сприяє глобалізації та розширенню фінансового сектору, що ускладнює повне відстеження коштів
2	Місцевий підхід до виявлення фінансових злочинів	Відсутність можливості повного обміну даними та механізмів виявлення та запобігання фін. злочинам
3	Технологічний прогрес	Цифровізація більшості процесів, що є більш сприятливим для цифрових злочинів
4	Удосконалення стратегій відмивання коштів	Спричиняє проблеми з відстеженням через залучення інших видів злочинів, наприклад, кіберзлочинності
5	Криптовалюти	Дозволяють уникати відстеження руху коштів

**Джерело: складено автором на основі [8]*

Однак такі фактори, як глобалізація та цифровізація створюють і протилежний ефект та можуть дозволяти виявити фінансові злочини. Завдяки цифровізації з'являється можливість розширити співпрацю та комунікацію всередині компанії, що забезпечить повний обмін інформацією та прозорість між командами, які відслідковують наявність проведення незаконних фінансових операцій. Особливо актуально це у великих компаніях, які розташовані у різних містах та країнах, оскільки обмін наявною інформацією з використанням технологій дозволяє більш ефективно досліджувати інформацію у той момент, коли вона необхідна.

Також використання технологій має більш потужний обчислювальний потенціал, що дозволяє вносити та використовувати більший масив інформації, ідентифікувати різні види ризиків та попереджати про них задля кращого планування діяльності. Покращення міжнародних зв'язків з різними

організаціями та обмін інформацією з ними дозволяє виявляти різні види злочинів та використовувати досвід інших країн та компаній для покращення процесів виявлення та дослідження руху коштів [8]. Фінансові установи можуть першочергово виявляти незаконні фінансові операції та попереджати про підозрілу діяльність ті країни та органи, з якими вони співпрацюють. Саме завдяки співпраці з регулятивними та правоохоронними органами фінансові організації можуть обмінюватися досвідом, інформацією та найкращими стратегіями для виявлення та запобігання фінансовій злочинності, а також забезпечити підтримку від інших установ у разі необхідності допомоги для уникнення злочинів чи припинення наявних, з можливістю покарати винних.

Вирішальну роль у глобальній боротьбі з фінансовою злочинністю відіграють дві міжнародні організації, а саме Міжнародний валютний фонд (МВФ) та FATF – Група розробки фінансових заходів відмивання грошей. Саме МВФ та FATF забезпечує скоординовані зусилля між країнами для боротьби з фінансовими злочинами, а також є передовими у встановленні глобальних стандартів боротьби з відмиванням коштів і протидії фінансування тероризму. FATF регулярно переглядає та адаптує стандарти та рекомендації для вирішення нових ризиків та загроз. Саме стандарти FATF є визнані та прийняті країнами по всьому світу, що забезпечує єдиний підхід до боротьби з фінансовими злочинами [9].

Вчинення фінансових злочинів, як і будь-яких інших незаконних дій, призводить до різних негативних наслідків на різні сфери. З точки зору економіки, фінансові злочини:

- підривають цілісність та стабільність фінансових систем держави чи міжнародної організації;
- зменшують податкові надходження для уряду;
- перешкоджають економічному розвитку та зростанню;
- змінюють економічні та ринкові умови в негативний бік.

З точки зору соціальних наслідків, даний вид злочинності загрожує:

- підриванням довіри суспільства до державних та фінансових установ, а також до держави в цілому;
- сприянням поширення інших злочинів, наприклад, тероризму;
- створенню нерівності в доходах та бідності.

Фінансові злочини мають вагомий вплив на державні фінанси, що спричиняє значні втрати державних надходжень, зокрема, через ухилення від сплати податків. Значний негативний вплив на бізнес мають також відмивання коштів та шахрайство. Вчинення даних фінансових злочинів впливає на те, що держава не отримує достатньо коштів, які вона могла б направити для фінансування основних послуг, наприклад, для освіти, охорони здоров'я чи розвитку інфраструктури.

Стабільність ринків та довіра до інвесторів також можуть зазнавати впливу фінансових злочинів. Фінансові злочини можуть деформувати попит та пропозицію в різних галузях. Часто фінансові злочинці інвестують у законні галузі для того, щоб захистити свої активи, використовуючи схеми відмивання коштів, а не для отримання прибутку. Цей фальшивий попит може негативно вплинути на галузь промисловості, коли гроші будуть переведені в інше місце.

Часто від фінансових злочинів можуть потерпати країни, що не мають достатнього рівня розвитку. Вони більше зосередженні на формуванні та розвитку власних фінансових систем, а не на їх регулюванні та контролі. Саме відсутність чіткого регулювання робить ці країни привабливими для проведення незаконних фінансових операцій, що сприяє зменшенню привабливості для компаній, які чесно ведуть свій бізнес [10].

Отже, міжнародними фінансовими злочинами можна назвати будь-які незаконні фінансові операції, які мають транскордонний характер. Тотожним поняттям до фінансових злочинів можна вважати фінансове шахрайство. Міжнародні фінансові злочини та шахрайство мають негативний вплив на різні сфери, такі як політична, економічна та соціальна. Також незаконні фінансові операції впливають на розвиток держав, а особливо тих, що розвиваються. Причиною цьому є недостатній контроль та регулювання фінансових систем, а

також можливі прогалини в законодавстві. Саме інші країни з меншим ступенем контролю використовують фінансові злочинці для того, щоб приховати незаконно здобуті кошти, або для створення хибного вигляду їх законності.

1.2. Види міжнародних фінансових злочинів

Дослідивши сутність фінансових злочинів треба визначити основні їх види. Найбільш поширеним фінансовим злочином міжнародного рівня є відмивання грошей. Відмивання грошей являє собою обробку доходів, отриманих незаконним шляхом, для маскування їх справжнього походження. Джерела коштів, які спрямовуються в відмивання грошей визначаються як «предикатний злочин», тому що включають торгівлю наркотиками, інсайдерську інформацію, крадіжку особистих даних та інші злочини, які приносять злочинцям кошти. Тобто саме можливість відмивання коштів дає можливість розвиватися іншим видам шахрайства, в тому числі і фінансового [11].

Основною проблемою великих організованих груп фінансових злочинців, або підприємств, які отримують незаконний прибуток, є те, що зрештою вони отримують великі суми грошей, наявність яких може привернути увагу правоохоронних органів та спричинити початок розслідування їх діяльності. Тоді ці підприємства почали розробляти схеми «відмивання» грошей, щоб зробити видимість їх законного отримання.

Відмивання грошей зазвичай відбувається у три етапи. Першим етапом є початкове надходження або розміщення коштів, які зароблені шахрайством, до певної законної фінансової мережі чи установи. Другим етапом є процес розшарування, який передбачає безперервний переказ грошей через численні транзакції, форми, інвестиції чи підприємства, що робить фактично неможливим відстеження незаконного походження грошей. Останнім етапом є

остаточна інтеграція – це процес, коли гроші використовуються вільно без необхідності приховування їх походження [12].

Відмивання грошей може проводитися через такі типи операцій:

- структурування – великі обсяги незаконно отриманих коштів розділяються на кілька невеликих депозитів, після чого розподіляються по багатьох різних рахунках;
- «мули» або контрабандисти готівки – готівку переправляють закордон контрабандою та вносять на іноземні рахунки;
- інвестиції в товари – купівля золота та дорогоцінних каменів, які легко можна перемістити в інші юрисдикції;
- купівля та продаж – використання готівки у активи для швидкого повернення інвестицій, а саме у купівлю автомобілів, нерухомості;
- азартні ігри – використання транзакцій казино для приховування коштів;
- підставні компанії – створення неактивних компаній чи корпорацій, які фактично не працюють, а існують лише на папері;
- використання офшорів [13].

Офшори та офшорний банкінг не є незаконним в загальному, проте його часто використовують саме задля приховування та відмивання коштів. У такому випадку офшорна банківська діяльність стає незаконною, оскільки метою її використання є незаконні фінансові операції.

Офшорна банківська діяльність являє собою фінансову стратегію, що передбачає відкриття рахунків або інвестиції в банках за межами рідної країни. Офшори часто пропонують клієнтам більш вигідні умови, які сприяють їх поширенню. На поширеність офшорних банків серед осіб чи підприємств, які хочуть приховати походження грошей, впливають особливі риси офшорів, а саме:

- анонімність – офшорні банки пропонують вищий ступінь приватного захисту та конфіденційності, що передбачає нерозголошення

інформації про власника рахунку стороннім особам. Саме анонімність може бути цінною для осіб, які мають на меті зберегти свою особу в таємниці чи захистити конфіденційну фінансову інформацію;

- мультивалютні рахунки – офшорні банки надають клієнтам можливість зберігати, керувати та здійснювати транзакції в кількох валютах в межах одного рахунку. Мультивалютні рахунки полегшують міжнародні транзакції та зменшують витрати на конвертацію валюти;
- інтернет-банкінг – оскільки офшори працюють з нерезидентами, то використання інтернет-банкінгу дозволяє клієнтам керувати своїми рахунками з будь-якої точки світу. Онлайн-банкінг передбачає моніторинг рахунків, оплату рахунків, грошові перекази, доступ до фінансових інструментів та інвестиційні можливості;
- багатомовна підтримка клієнтів – спричинена тим, що клієнти банку зазвичай з багатьох країн світу.

Офшорні банки є привабливим місцем для осіб, які займаються відмиванням коштів не лише через можливість приховати конфіденційну інформацію, а також тому, що офшорні юрисдикції часто мають слабше регуляторне середовище. Слабка нормативна база означає для клієнтів менше перевірок для визначення джерел походження коштів, менш суворі заходи протидії відмивання коштів. Такі особливості роблять дані зони привабливими для підприємств та фізичних осіб, які прагнуть уникнути оподаткування, а також дотримання банківської таємниці, що дозволяє процес відмивання грошей. Використання мультивалютних операцій може ускладнити відстеження та моніторинг транзакцій та незаконної діяльності. Технологічні досягнення, як шифрування та блокчейн, змінили спосіб здійснення фінансових операцій. Ці технології, хоч і забезпечують ефективність та безпеку фінансових операцій, проте також мають можливість використання для відмивання грошей шляхом приховування слідів транзакцій та ускладнення розслідувань.

Підставні або фіктивні компанії також часто розташовуються в офшорних юрисдикціях. Ці компанії є юридичними особами, але фактично не ведуть ніякої діяльності.

Зазвичай офшорні банки знаходяться на території податкових гаваней – це країни чи юрисдикції, які пропонують низькі чи нульові податкові ставки та фінансову таємницю. Для відмивачів коштів податкові гавані є привабливими через те, що вони пропонують як забезпечення таємниці наявності коштів, так і сприятливого податкового середовища, що дозволяє ухилятися від сплати податків [14].

Наступним видом фінансових злочинів є фінансування тероризму. Фінансування тероризму – це збір грошей, який включає вимагання, отримання або надання коштів з метою їх використання для підтримки терористичних актів, терористів чи терористичних організацій. Незалежно від того, чи терорист належить до великого чи малого терористичного угруповання, для здійснення своєї незаконної діяльності вони потребують фінансування для отримання зброї, проїзду, планування та здійснення терористичних актів. Терористи адаптують способи отримання коштів та шляхи їх переміщення для того, щоб обійти національні гарантії. Фінансуванню тероризму сприяють такі фактори, як відносна легкість доступу до електронних платіжних механізмів, широке використання нових технологій, анонімність під час здійснення фінансових платежів, доступ до широкого кола та кількості потенційних спонсорів [15].

Існує кілька основних методів, за допомогою яких терористи переміщують гроші:

1. через використання фінансової системи. В міжнародній фінансовій системі кошти можна переміщувати швидко та легко, що є привабливим для терористів для оперативного та ефективного, а також часто непомітного переміщувати кошти між різними юрисдикціями або в межах однієї. У поєднанні з офшорними компаніями це створює терористам прикриття, яке необхідне для проведення транзакцій та відмивання коштів, отриманих

злочинним шляхом. Поширення електронних платіжних систем є привабливим для терористів своєю швидкістю та збільшенням обсягу можливої передачі коштів, а також можливістю уникнути виявлення групи відправників коштів через використання підставних чи офшорних компаній.

2. використання системи міжнародної торгівлі. Система міжнародної торгівлі схильна до широкого спектру ризиків та вразливостей, які надають можливість терористичним організаціям передавати цінності та товари через легальні торговельні шляхи.

3. фізичне переміщення готівки – це один зі способів переміщення коштів, які використовують терористи, щоб уникнути фіксації фінансовими системами. Часто фізичне переміщення готівки використовують країни, електронний банкінг в яких тільки розвивається, проте це явище також можливе у розвинених країнах аби уникати виявлення. Переміщення грошей за допомогою кур'єрів може бути дорожчим, ніж з використанням електронних переказів. Переміщення готівки фізично ускладнює процес виявлення та перекриття таких потоків, що ускладнює запобігання терористичним діям.

4. використання благодійних неприбуткових організацій. Ці організації можуть бути спеціально створені терористами, аби приховати справжні мотиви переміщення коштів [16].

Шахрайство на ринку капіталу є наступним видом фінансових злочинів. Воно передбачає шахрайство з інвестиція та цінними паперами. Прикладами такого шахрайства є:

- інсайдерська торгівля – незаконна торгівля привілейованою конфіденційною інформацією або цінними паперами;
- маніпулювання ринком – спроби штучно підвищити або знизити курс акцій компаній;
- незаконна торгівля – продаж цінних паперів інвесторам, який не відповідає вимогам закону про торгівлю цінними паперами [17].

Останнім з зазначених видів фінансових злочинів є кіберзлочинність. Фінансові кіберзлочини – це злочини, пов’язані з несанкціонованим чи неправомірним доступом до фінансових систем, даних та інформації, що спричиняє фінансові збитки. Фінансові кіберзлочини здійснюються для викрадення коштів та завдання шкоди репутації банку чи банківської системи. Втрати, пов’язані з кіберзлочинністю включають пошкодження та знищення даних, викрадення грошей, крадіжку інтелектуальної власності та особистої та фінансової інформації, порушення діяльності системи в період відновлення, відновлення втрачених та пошкоджених даних [18].

Отже, найпоширенішими видами фінансових злочинів є відмивання грошей, фінансування тероризму, шахрайство на ринку капіталу та фінансові кіберзлочини. Усі ці види завдають значних фінансових збитків. Для здійснення фінансових злочинів часто використовуються також офшорні компанії, які дозволяють злочинцям приховувати походження своїх прибутків, створювати підставні компанії для відмивання грошей, а також захищати конфіденційну інформацію про фінансові махінації.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

2.1. Сучасні тенденції міжнародної фінансової злочинності

Головною проблемою для фінансових установ є динамічний характер фінансових злочинів. Зловмисники використовують дедалі більш прогресивні методи для вчинення фінансових злочинів. Відзначається кілька нових тенденцій фінансових злочинів.

Першим серед них є поєднання справжніх ідентифікаційних даних та сфабрикованих, щоб підробити нові дані для несправжніх осіб. Використання таких сфабрикованих даних є складним для виявлення банками та фінансовими організаціями, проте установи повинні інвестувати у новітні способи виявлення шахрайських схем, вдосконалювати навчальні програми та підтримувати безпечні канали зв'язку, аби захистити як саму організацію, так і її клієнтів від значних загроз, які представляють собою особи, зареєстровані під вигаданими даними.

Наступною тенденцією є використання злочинцями ігрових онлайн-платформ, які корисні для них через існування в них ігрових активів віртуальних валют, які можна продавати. Часто злочинці використовують ігрові платформи для відмивання своїх незаконних коштів використовуючи мікротранзакції, які вони маскують під законні покупки ігрових предметів [19].

Статистика відмивання грошей, як один із фінансових злочинів, постійно зростає. Для можливості визначення, порівняння та запобігання таким злочинам існує Базельський індекс AML. Базельський інститут управління, який займається запобіганням корупції та іншим фінансовим злочинам, щороку готує рейтинг, який оцінює світові ризики відмивання грошей та фінансування тероризму. Основною метою визначення такого рейтингу є виявлення рівнів ризику відмивання коштів в усіх країнах та регіонах, а також їх прогрес у вирішенні таких проблем у майбутньому.

Згідно з рейтингом Базельського інституту управління у 2024 році найбільший ризик відмивання коштів був у таких країнах, як М’янма, Гаїті, Демократична республіка Конго, Чад, Венесуела та інші (рис.1.2.). Впродовж 2022-2024 років до перших трьох країн, які очолювали рейтинг відносилися такі країни, як М’янма, Гаїті, Демократична Республіка Конго, а також Чад у 2023 році. У цей рейтинг враховуються такі показники:

- недоліки в системі відмивання коштів та протидії фінансуванню тероризму;
- корупція та хабарництво;
- низька фінансова прозорість та стандарти;
- низький рівень публічної звітності та прозорості;
- слабке політичне регулювання [20; 21; 22].

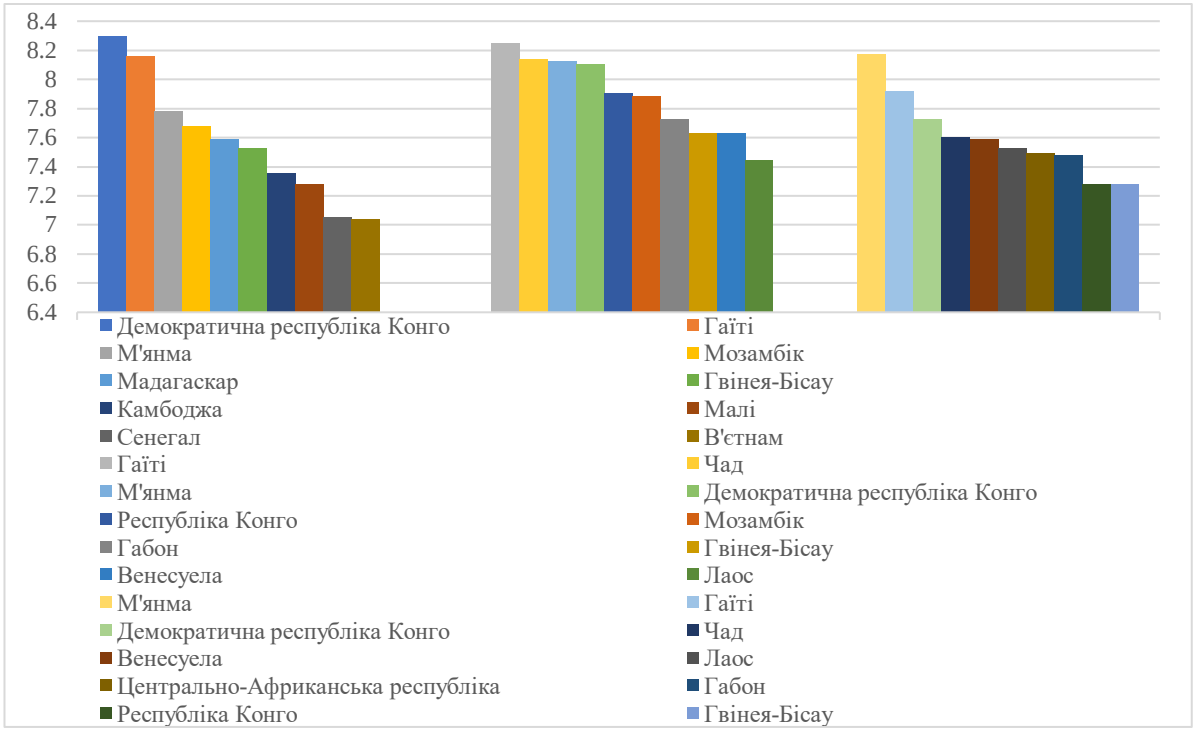

Рис. 1.2. Топ-10 країн з найвищим ризиком відмивання грошей 2022 р за Базельським індексом AML

Наступним глобально поширеним фінансовим злочином є корупція. Для оцінки рівня розвитку корупції у кожній країні використовується показник, який має назву Індекс прийняття корупції (CPI). Цей показник систематизує 180 різних країн за рівнем корупції в державному секторі. ICP систематизує країни

за шкалою від 0 до 100, де 0 – найбільш корумповані країни, а 100 – країни з найнижчим рівнем корупції. У 2024 році найменш корумпованими країнами стали Данія, Фінляндія, Сінгапур, Нова Зеландія, Люксембург, Норвегія та Швейцарія на 5 місці. З іншого боку найбільш корумпованими вважаються Південний Судан, Сомалі, Венесуела, Сирія та Ємен (рис. 2.2.) [25].

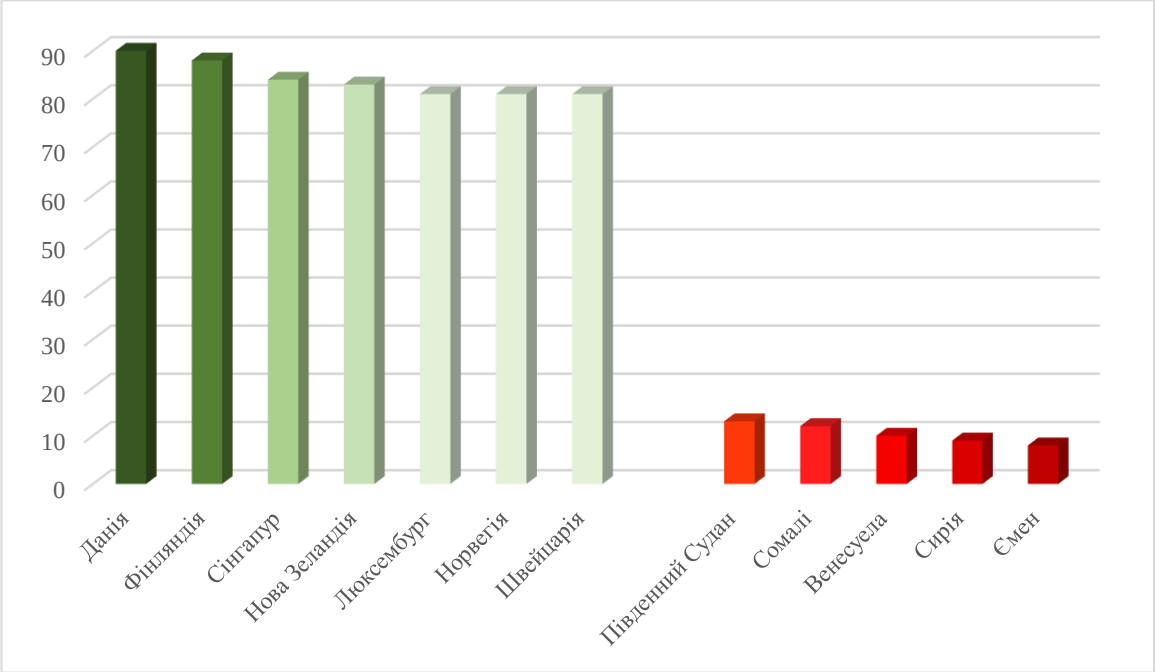

Рис.2.2. Топ 5 найбільш та найменш корумпованих країн за CPI 2024

У період з 2012 по 2024 роки відбувалися зміни в рейтингу поширення корупції в країнах. За 12 років 32 країни покращили свої показники, а у 47 країнах корупція зростала, відповідно рейтинг погіршився. Серед таких країн, індекс яких знизився, є США та Нова Зеландія, росія та Есватіні. До країн, у яких відбулося покращення, належать Молдова, Кувей та Уругвай (рис.3.2.).

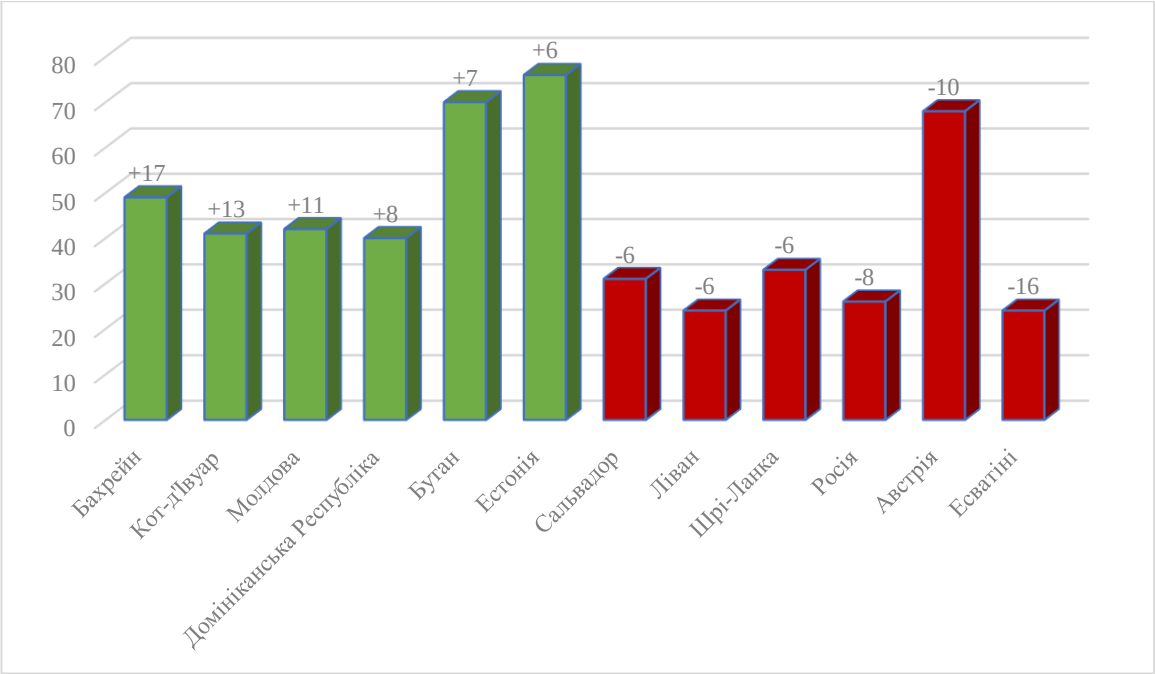

Рис. 3.2. Зміни індексу сприйняття корупції до 2024 року

Фінансові центри є головним місцем для корупціонерів, у якому вони приховують свої кошти. Цьому сприяють складні послуги з управління капіталом та фінансовими активами, а також розгалуженість банківського сектору. Такі центри мають широкі фінансові зв'язки з країнами у всьому світі, а також пропонують послуги, які допомагають замаскувати незаконні доходи. Часто покупка коштовних предметів в таких юрисдикціях привертає менше уваги, ніж покупка цих же речей в країнах, які є більш корумпованими.

Антикорупційна організація Transparency International повідомляла про ряд таких випадків. Наприклад, вони дослідили, що кошти від корумпованих чиновників з Африки часто надходять у ті фінансові центри, які мають високий рейтинг за CPI, а саме у Сінгапур та Швейцарію, рейтинг яких становить 84 та 81 відповідно. Під час регіонального аналізу Північно-Балтійського регіону у 2023 році Люксембург та Ірландію було відзначено як головні країни для потенційно незаконних транскордонних платежів. Такий висновок був зроблений на підставі того, що Люксембург не розкрив бенефіціарів 80% приватних інвестиційних фондів, розташованих на території країни. Окрім цього було виявлено, що значна кількість рахунків у одному з банків

Люксембургу були використані для переведення 175 млн дол США, які ймовірно були викрадені з азербайджанського державного банку.

Незважаючи на такі тенденції, у багатьох фінансових центрах регулювання та протидія незаконним діям залишається на недостатньому рівні. Деякі країни намагаються карати порушників шляхом накладення штрафів. Наприклад, у 2023 році у Сінгапурі було оштрафовано 2 банки за порушення правил боротьби з відмиванням коштів. Сума штрафу складала 2,3 млн дол США, що становить 0,018% їх сукупного річного прибутку. У цей же рік Гонконг наклав штрафи на чотири банки, загальна сума яких склала 3,2 млн дол США, що складає 0,0085% від прибутку банків того року. Проте є країни, наприклад, Швейцарія, банківський регулятор у яких взагалі не має повноважень накладати штрафи на банки. У Швейцарії штрафні санкції на банки можуть бути накладені лише після винесення судом кримінального вироку. Складність та тривалість цього процесу стримує механізм штрафів та санкцій, а це в свою чергу сприяє продовженню незаконної діяльності [23].

Ще одним фактором, який може сприяти незаконним операціям та приховуванню грошей у країнах з високим рейтингом CPI, є те, що багато банківських установ та фінансових центрів продовжують тримати в таємниці дані глобальних клієнтів, які зареєстровані в цій країні, через юридичних осіб та організації. Наприклад, вразливими до зловживань є ірландські ТОВ, які часто використовуються для інвестицій та управління активами. Товариства з обмеженою відповідальністю в Ірландії не зобов’язані декларувати своїх бенефіціарних власників, навіть якщо один із партнерів це зареєстрована компанія. Таким чином, якщо один із партнерів знаходиться в секретній юрисдикції закордоном, то навіть влада Ірландії не може ідентифікувати справжніх власників компанії. Згідно з даними Міжнародного валютного фонду у 2022 році в Ірландії, як у фінансовому центрі, що швидко розвивається, зростає загроза поширення іноземних злочинних доходів. В проміжку 2017-2020 років загальні активи фінансового сектора зросли на 30% та досягли 6,57 трлн євро. Це сталося в основному завдяки збільшенню інвестиційних фондів,

сектор яких є найбільш вразливим до відмивання грошей. У Гонконзі також немає реєстру бенефіціарних власників компаній, що створює проблеми з контролем за дотриманням усіх правил та дозволяє створювати шляхи, якими можуть скористатися тіньові компанії чи особи. У Сінгапурі та ОАЕ наявні такі реєстри власників, проте доступ до цих реєстрів обмежений державними органами, що обмежує прозорість доступу громадськості та журналістів [23].

Дослідження Transparency International виявило, що близько 80% активів, предметів розкоші та ймовірних корупційних коштів зберігалися за кордоном, здебільшого далеко від місць поширеної корупції. Основними центрами реєстрації анонімних компаній, які використовувалися для приховування активів та викрадених коштів, є Британські Вінгірські острови, Панама та Сейшельські острови. Найпоширенішими місцями придбання нерухомості, яка пов'язана з підозрілою діяльністю, стали Франція, Велика Британія, Об'єднані Арабські Емірати та США. А основними напрямками створення банківських рахунків для виплати хабарів, зберігання та переміщення незаконних коштів стали Гонконг, Швейцарія, Велика Британія, ОАЕ та США (рис.3.2.) [24].

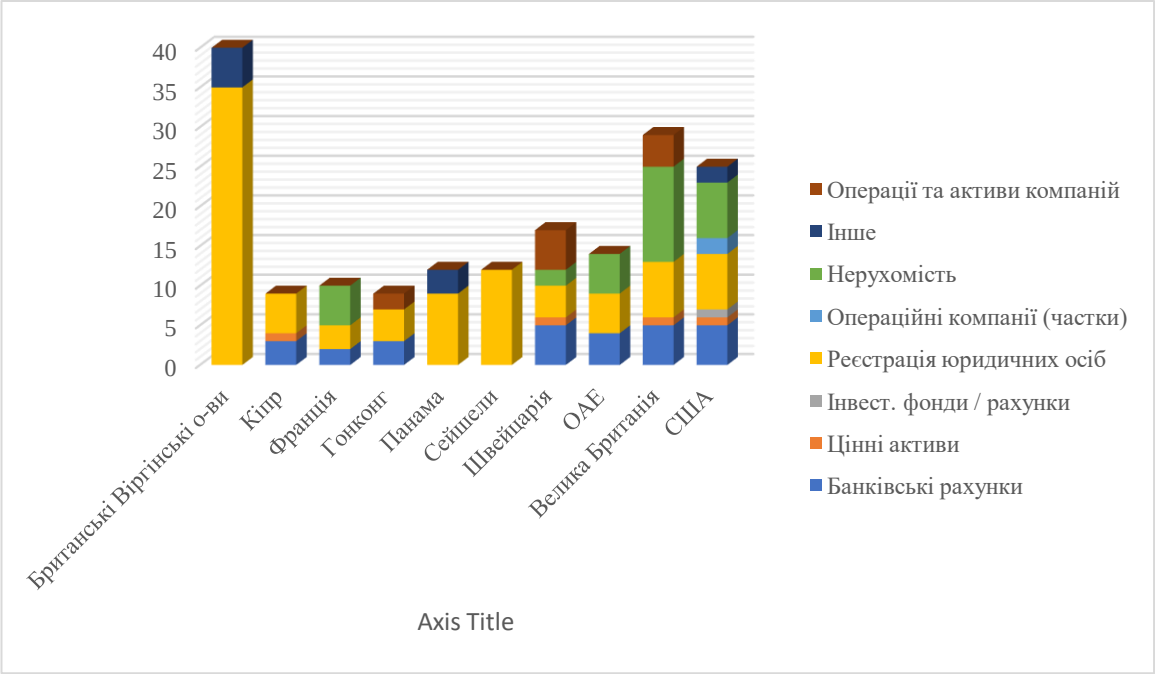

Рис. 4.2. Топ-10 найпоширеніших місць розташування активів за кількістю справ

Окрім корупції та відмивання грошей через офшори існує ще один вид шахрайства, який пов’язаний і зі сферою фінансів – фінансові кіберзлочини. Найбільша кількість кіберзлочинів спрямована на ті сфери та галузі, у яких містяться конфіденційні дані. До основних секторів, які найбільше потерпають від кібератак належать промисловість, фінанси та страхування, енергетика, роздрібна торгівля (рис. 4.3.). Індекс аналізу загроз у 2024 році показав, що промисловість є однією з галузей з найбільшою кількістю атак. У сфері промисловості середня вартість витоку даних за 2023 рік становить 4,73 млн. дол США [27].

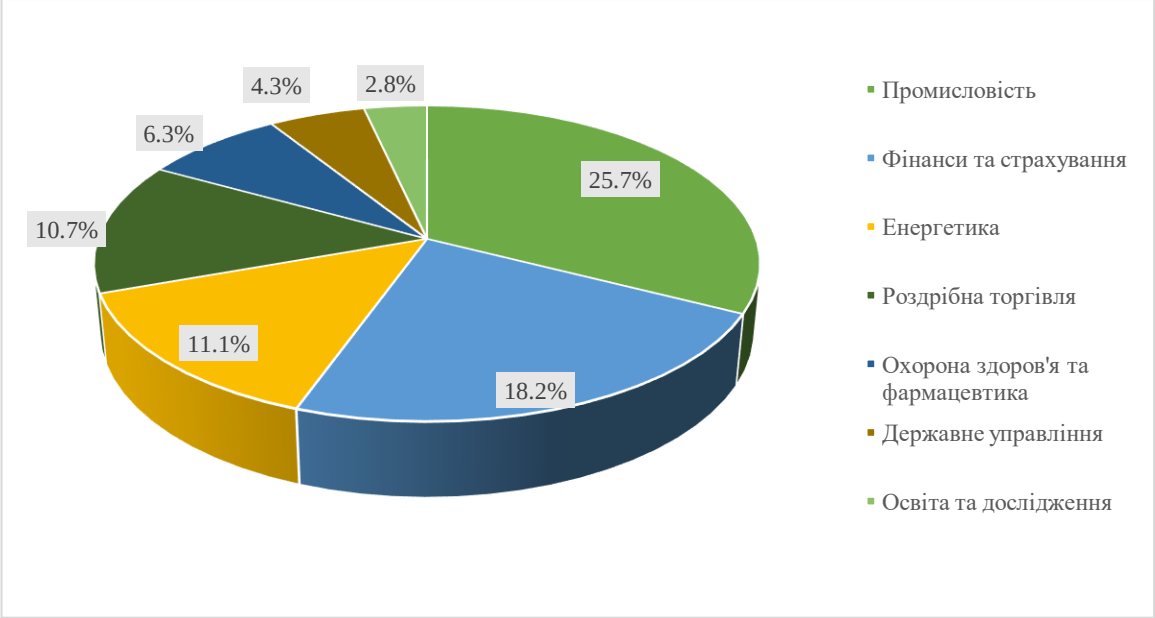

Рис. 5.2. Частка атак за галузями у 2023 році

Важливою галуззю економіки усіх країн є фінансовий сектор, який займає друге місце за часткою кібератак у 2023 році. Сектор фінансів та страхування зосереджений на максимальному захисті даних своїх клієнтів, повинні удосконалювати кібербезпеку та відповідати численним стандартам захисту даних. Хоч ця сфера має сильний механізм захисту від кібератак, вона все ж не захищена від них повністю. До основних видів кіберзлочинів, з яким стикається фінансова галузь є:

- фішингові атаки, метою яких є змусити співробітників розкрити конфіденційну інформацію шляхом обману;
- атаки програм-вимагачів, які мають ціль перервати роботу;

- DDoS-атаки, які націлені на ураження ключових фінансових систем, що робить основні послуги фінансової сфери недоступними для клієнтів;
- захоплення облікових записів клієнтів.

Кількість кібератак на фінансовий сектор зростає впродовж останніх років, а відновлення після цих атак потребує значних коштів. У 2019 році було зафіксовано 172 випадки порушення даних через кіберзлочини, а у 2023 році ця кількість зросла до 744 випадків (рис. 6.2.) [26].

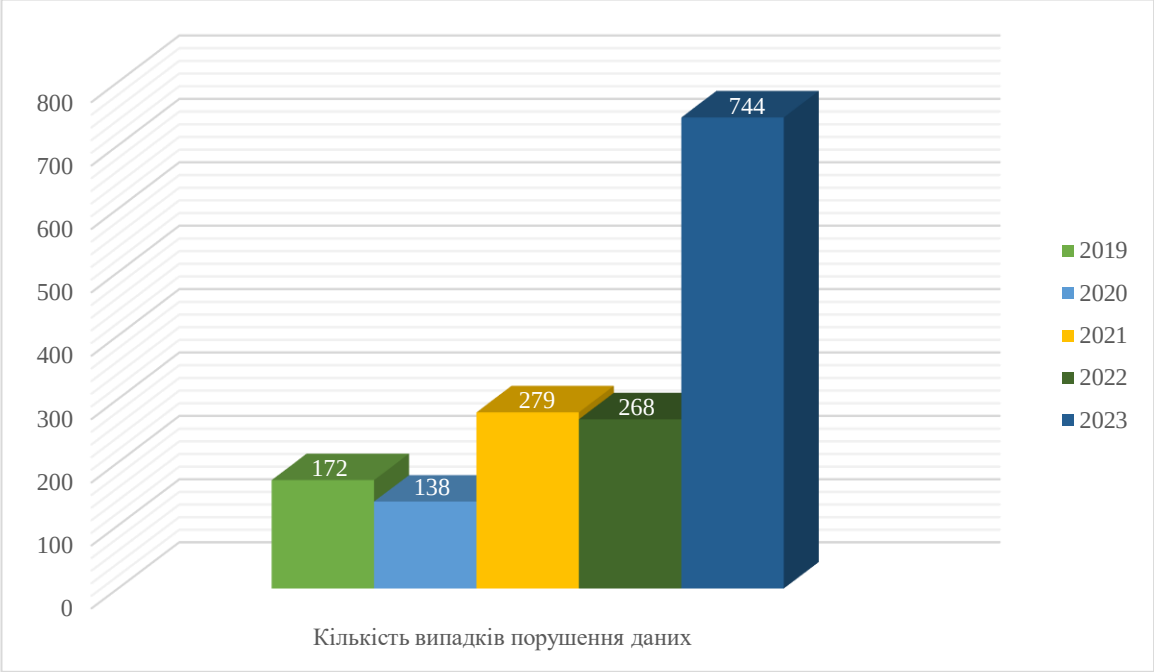

Рис. 6.2. Кількість випадків порушення конфіденційних даних фінансового сектору через кібератаки

Середня вартість відновлення після атаки програм-вимагачів становить 1,82 млн дол США станом на 2024 рік. Згідно зі звітом Statista кількість атак програм-вимагачів на фінансові організації з 2021 року зросла на 91% (рис. 7.2.).

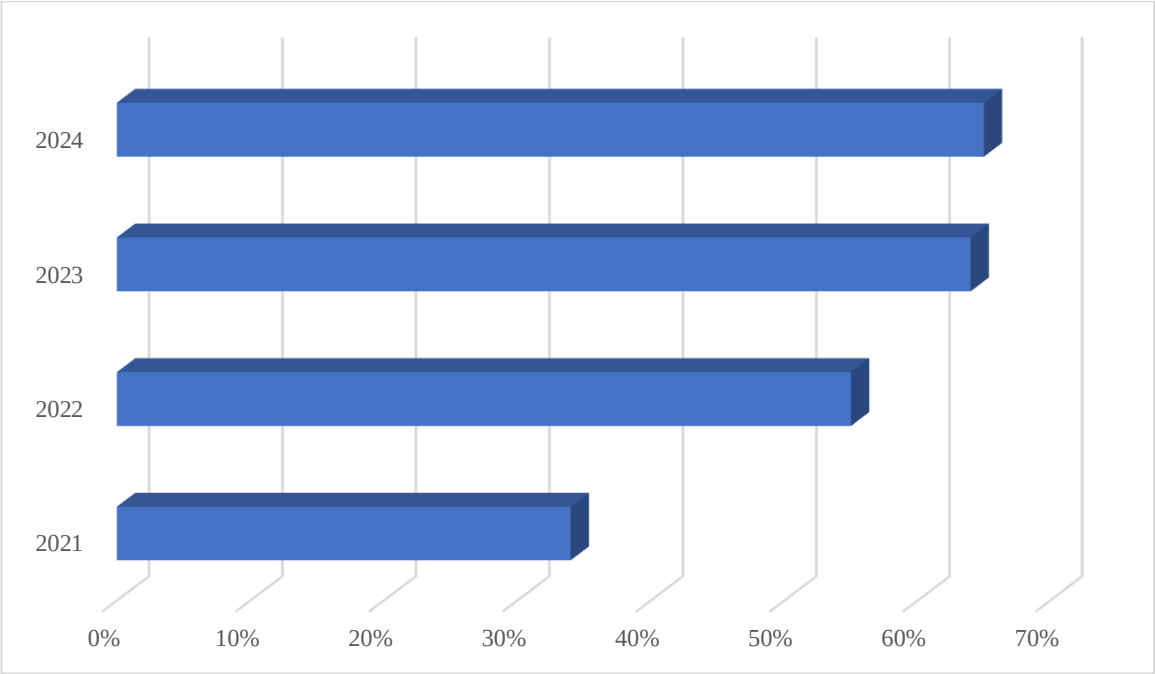

Рис. 7.2. Частка фінансових організацій, постраждалих від атак програм-вимагачів

Отже, фінансові злочини мають тенденцію зростання. Такі злочини, як відмивання коштів мають найбільший ризик у таких країнах, як М’янма, Гаїті, Демократична республіка Конго, Чад, Венесуела та інші згідно з рейтингом Базельського інституту управління. Серед найбільш корумпованих країн виділяються Південний Судан, Сомалі, Венесуела, Сирія та Ємен. Часто для вчинення злочинів у вигляді відмивання грошей чи приховування корупційних коштів вибираються країни з слабким регулюванням, або розвинені країни та офшори, які пропонують своїм клієнтам зберігання усіх їх даних, включно з іменем, в таємниці. Окрім цього зростає і частка кіберзлочинів у фінансовій сфері. Кількість кіберзлочинів зросла з 2019 до 2024 року зросла більш ніж у 4 рази, а саме з 172 до 744 випадків на рік.

2.2. Аналіз процесів фінансової злочинності

Вчинення будь-яких видів фінансового шахрайства передбачає певні етапи, впродовж яких відбувається цей процес. Найпоширенішим видом

фінансових злочинів є відмивання грошей або їх легалізація, а щодо його етапів є кілька підходів. Згідно з першою концепцією існує тільки два етапи легалізації грошей, серед яких є безпосередньо відмивання грошей та їх повернення в оборот. У випадку двофазної моделі легалізації грошей перший етап є найбільш ризикованим, оскільки він передбачає приховування походження грошей та слідів злочину шляхом перенесення їх у інші активи. Другий етап передбачає проведення фінансових операцій, які створюють видимість їх законності.

Ще однією концепцією легалізації грошей є трьохфазна модель, серед яких виділяються такі етапи, як розміщення, розшарування та інтеграція. Спочатку незаконно одержані кошти невеликими сумами розміщуються на різних банківських рахунках, в основному тих, які можуть забезпечити анонімність, аби уникнути викриття. Після цього здійснюються фінансові операції, під час яких незаконно отримані кошти змішуються з такими ж легальними, аби приховати їх походження. Часто для цього етапу використовуються офшорні зони, оскільки вони допомагають вивести кошти з національного банківського сектору, гарантують анонімність та допомагають приховати будь-які ознаки незаконного походження. І останнім етапом є інтегрування коштів назад у країну їх походження під виглядом активів та коштів, які здобуті легальним шляхом.

Чотирифазна модель має 4 етапи легалізації грошей, яку використовує ООН для структурування даного процесу. Згідно з цією моделлю на першому етапі гроші, здебільшого у вигляді готівки, перераховуються на банківські рахунки підставних осіб, тоді шляхом банківських операцій вони розподіляються між іншими рахунками. Після цього гроші переміщуються в місця, які більш віддалені від місця скоєння злочину, можуть бути переведені на рахунки іноземних осіб або фірм через підставні договори чи підпільні фінансові рахунки, аби замаскувати сліди злочину. І в останню чергу відбувається переміщення грошей у легальну економіку з використанням легальних операцій [28].

Відмивання грошей є складним процесом для виявлення та запобігання йому, однак внаслідок витоку конфіденційних даних та розслідувань було виявлено кілька відомих прикладів. Серед них витік Панамських документів, Азербайджанська пральня, російська пральня, SwissLeaks та скандал Danske Bank.

Одним із найвідоміших прикладів, коли схеми відмивання грошей та їх учасники були викриті, є витік Панамських документів. Панамська юридична фірма Mossack Fonseca допомагала компаніям та окремим особам з різних країн світу приховувати гроші за допомогою офшорних компаній, підставних компаній, а також податкових гаваней. Mossack Fonseca була постачальником офшорних послуг та мала офіси у понад 30 країнах світу, а її клієнтами були відомі компанії, публічні діячі та навіть глави держав [29]. Панамські документи сприяли поверненню чи заарештуванню урядовими структурами різних країн близько 110 млн. дол США. Серед найбільших сум грошей стало більше 80 млн. дол США у Колумбії, у Мексиці – 20 млн. дол США, у Словенії – 1 млн. дол США та в Австралії – 375 фунтів срібних злитків [29].

Іншою складною операцією з відмивання грошей була Азербайджанська пральня, у якій через підставні компанії, зареєстровані у Великій Британії, пройшло понад 2,9 млрд. дол США. Майже половина цієї суми надійшла до підставних компаній безпосередньо з рахунку у Міжнародному банку Азербайджану, іншими найбільшими вкладниками грошей були офшорні компанії, пов’язані з керівним режимом. Кошти також надходили від різних міністерств Азербайджану, а також від російського експортера зброї «рособоронекспорту» [30].

Схема російської пральні передбачала виведення грошей з росії шляхом створення фіктивних фірм та судових рішень. З компаній, які фактично не існували, стягували борги на суми в кілька мільйонів через фіктивні рішення молдовського суду. Ці гроші відправлялися фірмам-кредиторам у офшорах та Великій Британії, а більшість коштів була виведена через молдовський банк Moldindconbank, а також через латвійський Trasta Komercbanka. Після цього

гроші відправлялися до банків Німеччини під виглядом легально отриманих та вважалися «відмитими» [31].

Серед більш розвинених країн, які були залучені до відмивання коштів та співпраці з неплатниками податків також відносяться Швейцарія та Данія. Журналістами було виявлено співпрацю швейцарської філії банку HSBC з неплатниками податків та злочинцями, а Danske Bank, найбільший банк Данії, зізнався в участі у схемі відмивання грошей. Через естонську філію банку проходили мільярди доларів незаконних коштів, які відмивалися через мережу підставних компаній та опинялися на різних рахунках у різних країнах світу (табл. 2.1)[32].

Таблиця 2.1

Найвідоміші випадки відмивання грошей

Період	Приклад	Сума грошей	Країни
1970-ті-2015	Панамські документи	Точно невідомо, сотні млрд. дол США	200 країн
2012-2014	Азербайджанська пральня	2,6 млрд. дол США	Азербайджан
2011-2014	російська пральня	22 млрд. дол США	Росія, Молдова, Латвія
2006-2007	SwissLeaks	понад 100 млрд. євро	Швейцарія, клієнти з усього світу
2007-2018	скандал Danske Bank	200 млрд. дол США	Естонія

**Джерело: складено автором на основі [29; 30; 31; 32]*

Фінансування тероризму, як і будь-який інший фінансовий злочин, має свої особливості. Основними способами фінансування терористичної діяльності:

- добровільна передача коштів фізичними особами представникам терористичних організацій;
- переказ готівки на рахунки учасників терористичних організацій;
- несанкціоноване зняття готівки з рахунків фізичних осіб;
- використання службового становища для забезпечення терористичних угруповань;
- використання фіктивних фінансових структур для отримання коштів;

- переказ коштів на адресу підставних осіб через електронні платіжні системи.

У випадку фінансування тероризму незаконно здобутими коштами цей процес є більш складним, оскільки відбувається процес нівелювання ризику викриття зв'язку між коштами та джерелом їх походження. У таких схемах використовуються методи розміщення та нашарування незаконно отриманих коштів шляхом використання різних форм активів, використання різних фінансових інструментів. Такі схеми мають певні аналогії зі схемами відмивання грошей, а відрізняються тим, що відсутній етап інтеграції грошей у фінансову систему, а замість нього відбувається подальший переказ коштів одержувачу [33].

Тобто, фінансування тероризму проходить у три етапи, проте між першим та другим іноді виділяють ще один:

1 етап – збір коштів з різних джерел коштів, які можуть бути як законними, так і незаконними. До законно отриманих коштів відносяться внески від приватних осіб, передача власних коштів від фізичних осіб до членів терористичних угруповань, прибутки від законної економічної діяльності та інші. До незаконних коштів відносяться, викрадення людей задля викупу, торгівля наркотиками, фальсифікація документів, грошей, кредитних карток та інші.

Проміжним етапом, який може відбуватися паралельно зі збором коштів, є зберігання частини коштів до моменту необхідності їх подальшого залучення. Кошти можуть зберігатися на банківських рахунках, дорогоцінних товарах, дорогоцінних металах, криптовалюті тощо

2 етап – переміщення коштів через банківські перекази, переміщення готівки через кордони, переміщення грошей через криптогаманці та інші.

3 етап – використання коштів для фінансування зброї, найму та переміщення іноземних бійців та інші витрати, необхідні в ході терористичних операцій (рис. 8.2.) [34].

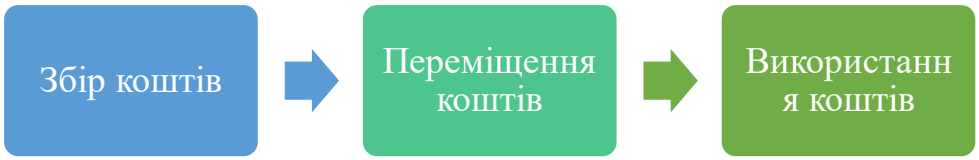

Рис. 8.2. Етапи фінансування тероризму

Джерела фінансування тероризму можуть бути різними. Наприклад, основними джерелами надходження коштів до терористичної організації у Афганістані, Пакистані та Судані Аль-Каїда були особисті ресурси Усами бен Ладена, контрабанда, спекуляції на фондових біржах, пожертвування, фінансування Талібану; у Палестині ХАМАС – благодійні пожертви та підтримка інших країн; у Лівані Хезболла – контрабанда табаку та вимагання грошей; у Перу Сендеро Лумінозо – рекет, вимагання, виробництво, продаж та контрабанда наркотиків [35].

Отже, серед основних етапів відмивання грошей за двофазною моделлю є два відмивання грошей та їх повернення в оборот, а за трьохфазною моделлю виділяються розміщення, розшарування та інтеграція грошей. Основними етапами фінансування тероризму є збір, переміщення та використання коштів. Це означає, що вчинення різних фінансових злочинів має однакові етапи збору, переміщення, використання або інтеграції коштів в легальні фінансові системи.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Поширенню фінансових злочинів у світі сприяє ряд факторів, серед яких забезпечення анонімності фінансовими центрами та юрисдикціями, слабка регуляторна база деяких країн сприяють поширенню фінансових злочинів у світі. Ця проблема є складною для виявлення та вирішення через особливі риси, які мають такі злочини.

До факторів, які перешкоджають виявленню та розслідуванню фінансових злочинів можна віднести:

- транскордонний характер злочинної діяльності. Під час таких злочинів, як відмивання коштів, фінансування тероризму відбуваються перекази коштів через різні країни та території, частина з яких може бути офшорними, інша ж частина дотримуватиметься банківської таємниці. Транснаціональне поширення також становить виклики у виявленні та протидії фінансовим злочинам через те, що співпраця налагоджена не між усіма країнами світу, через що відсутня єдина база усіх підозрілих транзакцій та фінансових злочинців, тому частина інформації не надається одразу для ознайомлення та привернення уваги іншим країнам [36].
- надання конфіденційності клієнтам банків та фінансових установ, що у випадку розслідування може перешкоджати. Особливо це стосується офшорних компаній, які забезпечують повну анонімність своїм клієнтам, які можуть переводити гроші між кількома компаніями такого типу аби максимально приховати свою особу та джерело походження коштів [37].
- роз’єднані та ізольовані системи розслідування та інформації. Здатність збирати та систематизувати сигнали про можливі фінансові злочини, а також фіксування цих злочинів є важливим процесом у боротьбі проти них. Проте фрагментація даних на різних платформах та у різних організація вимагає більшої залученості працівників слідчих, оскільки вони повинні працювати над збором даних у різних системах. Відсутність єдиної системи

інформації перешкоджає цілісному уявленню слідчих про різну злочинну діяльність, яка може бути пов’язана, тож це призводить до затримок у процесі дослідження.

- використання неспеціалізованих інструментів розслідування злочинів. Частина установ користується простими програмами, які недозволяють повноцінно розслідувати фінансові злочини, оскільки неспеціалізовані програми зазвичай не мають функцій розширеного аналізу даних, автоматизації робочих процесів. Через це виникає необхідність звірки даних вручну, що може призводити до затримок чи навіть помилок. Також у таких програмах відсутні єдині стандарти розслідування, тому кожен слідчий може підходити до справи зі свого боку, що спричинятиме різні результати. Хоч такі програми та платформи зазвичай використовують менші установи боротьби з фінансовими злочинами, наприклад, на місцевому рівні, проте інформація від них може допомогти у розслідуванні злочинів міжнародного характеру. Використання неспеціалізованих програм фінансовими установами також може перешкоджати виявленню фінансових злочинів через відсутність автоматизованих перевірок, аналізу даних та виявлення підозрілої діяльності.

- збільшення кількості справ. Завдяки використанню штучного інтелекту в моніторингу транзакцій збільшилася кількість повідомлень про підозрілу фінансову діяльність, що потребує перевірки. Це спричиняє накопичення нерозглянутих справ, менш детальні перевірки та відсутність належної уваги кожній справі.

- відсутність послідовності в розслідуваннях. Через розгляд справ різними слідчими з різною послідовністю можуть виникати прогалини у дотриманні вимог розслідування та упущення певних важливих моментів.

- застарілі системи, які перешкоджають інноваціям. Часто фінансвоі установи використовують застарілі системи розслідування фінансових злочинів. часто ці застарілі системи не адаптовані до швидких змін у фінансовій злочинності, їм недостатньо гнучкості, масштабованості та розширених функцій. Внаслідок цього вони перешкоджають впровадженню більш

інноваційних способів розслідування та аналізу. Застарілі системи ускладнюють адаптацію до змінних нормативних вимог, виявлення нових способів та шляхів вчинення фінансових злочинів, а також можуть показувати хибні попередження [41].

Для того, щоб запобігати та боротися з міжнародними фінансовими злочинами, організації, країни та їх уряди повинні впровадити певні заходи. Наприклад, вони повинні зробити володіння активами прозорим. Усі активи, включаючи нерухомість, банківські активи, юридичні особи та інші повинні бути зареєстровані в державних органах, а інформація про це повинна бути доступна органам, які працюють із фінансовими злочинами, а саме для правоохоронних, податкових органів та органів фінансової розвідки. Та країни, які не мають достовірних реєстрів даних про бенефіціарних власників, аби у разі необхідності можна було визначити реальних власників активів. Якщо активи зареєстровані на офшорній території, тоді дані про власника цих активів також повинні бути зареєстровані та відкриті для країни-розміщення цього активу, а в разі необхідності можуть бути передані контролюючим органам.

Також повинен проводитися контроль та регулювання тих, хто сприяє таким злочинам. Якщо це стосується корупції та відмивання грошей, то уряди країн повинні запровадити чіткий контроль та правила для осіб на тих ланках, які можуть проводити корупційні схеми. Для цього також повинні бути спеціальні особи, які зможуть контролювати цей процес та у разі виявлення порушень сприяти тому, аби шахраї зіткнулися з серйозними наслідками за свої дії.

Уряди країн також повинні посилити механізми відстеження, конфіскації, вилучення та повернення активів. Для цього в усіх країнах необхідно проводити аналіз даних про активи, аби виявляти закономірності вчинення злочинів та розробляти індикатори, які зможуть використовувати як вони, так і інші країни для виявлення фінансових злочинів на ранніх етапах. Для того, щоб вчасно виявляти та запобігати подальшому вчиненню фінансових злочинів потрібна

більша кількість органів фінансової розвідки, які завдяки доступу до різної інформації зможуть вчасно виявляти такі злочини [38].

Виявленню фінансових злочинів також сприятиме єдина система справ, пов'язаних з незаконною фінансовою діяльністю, яка буде доступна усім органам, які потребують таку інформацію. Це сприятиме аналізу усіх даних та покращить якість розслідувань міжнародних злочинів. Така система повинна бути розроблена спеціально для розслідування фінансових злочинів та містити особливі необхідні функції, такі як створення звітів, аналіз пов'язаної діяльності, відповідність встановленим стандартам. Також збір та перевірка інформації повинні стати більш автоматизованими, наприклад, створюючи звіти на основі зібраних даних автоматизовано за допомогою спеціальних програм слідчі можуть зосередитися на аналізі отриманої структурованої інформації, особливо у випадку справ міжнародного поширення з великою кількістю транзакцій.

Уникнути упущення важливого фінансовго злочину через велику кількість справ можна за допомогою систем, які будуть розподіляти справи та повідомлення по пріоритетах, для виявлення найважливіших та негайного їх аналізу [41].

Для запобігання вчиненню міжнародних фінансових злочинів у світі існує ряд організацій. Однією з них є Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей FATF. Ця організація досліджує способи відмивання грошей, фінансування тероризму, після чого публікує звіти, аби покращити обізнаність урядів країн у нових методах здійснення фінансових злочинів, а також для того, щоб країни могли вжити заходів для зменшення цих ризиків. Також FATF встановлює стандарти для зменшення цих ризиків. Вони допомагають виявляти та переслідувати грошові потоки від осіб, які займаються торгівлею наркотиками, фінансуванням тероризму, торгівлею людьми та іншими злочинами. У випадку недотримання чи не впровадження країнами стандартів, встановлених FATF, ці країни притягуються до відповідальності, а також до них може застосовуватися більш посилений моніторинг та контроль [39].

Асоціація фахівців з фінансових злочинів та шахрайства пропонує навчання, членство та сертифікацію у сфері розслідування фінансової злочинності. Спеціалісти можуть обмінюватися досвідом та інноваціями у сфері протидії фінансовим злочинам, а також покращувати професійні навички.

Інститут боротьби з відмиванням грошей та фінансовими злочинами співпрацює з різними професійними організаціями, які займаються боротьбою з фінансовими злочинами. Ця організація спонсорує дослідження для удосконалення способів боротьби з незаконною фінансовою діяльністю та зміцнює системи дотримання вимог AML.

Transparency International працює над перешкоджанням міжнародній корупції, зосереджуючись на трьох основних напрямках, а саме адвокації, дослідженнях та антикорупційних кампаніях. Також Transparency International організовує Глобальний антикорупційний консорціум та бере участь у аналізі фінансових злочинів та фінансуванні журналістських розслідувань фінансових злочинів.

Управління ООН з наркотиків і злочинності співпрацює з Міжнародною інформаційною мережею з питань відмивання грошей (IMoLIN). Це інтернет-мережа, яка надає доступ до бази даних судової практики, а також допомагає урядам та організаціям боротися з проблемою «чорних грошей», відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Також управління ООН з наркотиків і злочинності в співпраці з Світовим банком фінансують Ініціативу з повернення викрадених активів. Ця організація повертає активи жертвам фінансових шахрайств, які були скоєні корумпованими посадовцями [42].

Наступною організацією є Egmont Group, яка є об’єднаною організацією зі 177 підрозділів розвідки різних країн світу. Вона була створена внаслідок зростання фінансової злочинності у світі. Країни, які стикнулися з відмиванням грошей чи фінансуванням тероризму, почали вимагати від фінансових установ та банків повідомлення про підозрілі транзакції. Проте процес передачі конжній країні окремо був складним, тому було прийнято рішення створити структуру, яка сприятиме безпечній передачі фінансової інформації між різними

підрозділами розвідки. Головною метою Egmont Group є допомога країнам розвивати національні системи боротьби з відмиванням грошей та сприяти міжнародній співпраці у боротьбі з фінансовими злочинами [44].

Структура цієї організації включає Керівництво підрозділів фінансової розвідки, Комітет, Регіональні та Робочі групи, Секретаріат та Центр передового досвіду та лідерства (рис. 1.3.) [40].

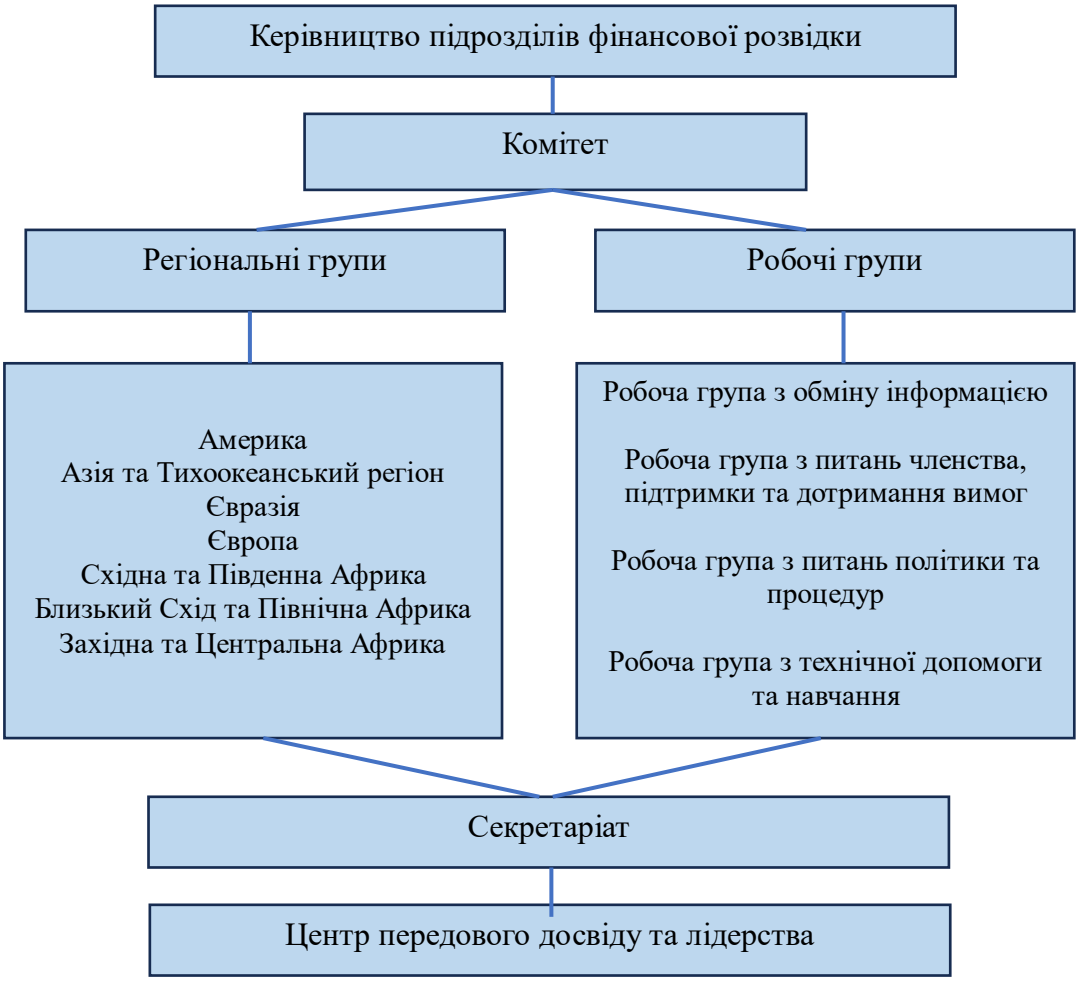

Рис. 1.3. Структура Egmont Group

Отже, основними перешкодами для виявлення фінансових злочинів є транскордонний характер злочинної діяльності, приховування конфіденційних даних клієнтів банків та офшорних організацій, роз'єднані та ізольовані системи розслідування та інформації, використання неспеціалізованих інструментів розслідування злочинів, збільшення кількості справ відсутність послідовності в розслідування, використання застарілих систем. Для протидії фінансовим злочинам необхідно надати доступ підрозділам розслідування фінансових злочинів до інформації про власників усіх активів, посилити

механізми відстеження, конфіскації, вилучення та повернення активів, автоматизувати процеси збору та систематизації інформації, створення єдиної системи справ, які стосуються фінансових злочинів у всьому світі. Такі дії та боротьбу з фінансовою злочинністю здійснюють різні установи та організації, серед яких Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей FATF,Асоціація фахівців з фінансових злочинів та шахрайства, Інститут боротьби з відмиванням грошей та фінансовими злочинами, Transparency International, Міжнародна інформаційна мережа з питань відмивання грошей, Egmont Group та інші.

ВИСНОВКИ

Міжнародні фінансові злочини, або міжнародне шахрайство – це будь-які незаконні фінансові операції, які мають транскордонний характер, метою проведення яких є отримання фінансової вигоди. Сталого визначення міжнародного фінансового злочину не встановлено, тому кожен дослідник може трактувати його особисто. Фінансові злочини можуть бути здійснені як організаціями, так і окремими суб'єктами, а здійснення таких злочинів може відбуватися на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях.

Фінансові злочини мають негативний вплив на економіку країн, вони зменшують податкові надходження, перешкоджають розвитку та економічному зростанню, підривають цілісність та стабільність фінансової системи держави. Також вони мають негативний вплив, в основному на держави, що розвиваються, оскільки саме на територія цих країн є привабливою для шахраїв через низький рівень контролю та прогалини в законодавстві.

Основними видами фінансових злочинів є відмивання грошей, використання офшорних та підставних компаній, шахрайство на ринку капіталу, фінансування тероризму та фінансові кіберзлочини.

Відмивання грошей – це маскування справжнього походження грошей шляхом надання їм вигляду законно отриманих. Цей процес відбувається у три етапи: початкове надходження або розміщення грошей, розшарування, остаточна інтеграція.

Використання офшорів може сприяти фінансовим злочинам через забезпечення анонімності, наявність мультивалютних рахунків та використання інтернет-банкінгу. Часто в офшорних зонах реєструються підставні компанії, які використовуються для створення видимості законної діяльності, а фактично використовуються лише для проведення незаконних транзакцій.

Шахрайство на ринку капіталу включає шахрайство з цінними паперами та інвестиціями, наприклад, інсайдерська торгівля, маніпулювання ринком чи незаконна торгівля цінними паперами.

Фінансові кіберзлочини пов’язані з незаконним доступом до фінансових систем, інформації та даних, внаслідок чого виникають фінансові збитки. Такі злочини здійснюють для завдання шкоди репутації банку чи банківській системі.

Основними тенденціями фінансових злочинів є поєднання справжніх та сфабрикованих ідентифікаційних даних для створення підставних осіб; використання ігрових онлайн-платформ для відмивання незаконних коштів через мікротранзакції на цих платформах.

Статистику ризику відмивання грошей досліджує Базельський інститут через Базельський індекс AML. Згідно з цим рейтингом найбільший ризик відмивання коштів у 2024 році був у М’янмі, Гаїті, Демократичній республіці Конго, Чаді та Венесуелі. Впродовж 2022-2024 років цей рейтинг очолювали М’янма, Гаїті, Демократична республіка Конго.

Найвідомішими прикладами відмивання грошей у світі стали витік Панамських документів, Азербайджанська пральня – відомо про 2,6 млрд дол США, російська пральня – 22 млрд дол США, SwissLeaks – понад 100 млрд євро, скандал Danske Bank – 200 млрд дол США.

Для оцінки рівня корупції використовується Індекс прийняття корупції CPI. Згідно з CPI найменш корумпованими країнами у 2024 році були Данія, Фінляндія, Сінгапур, Нова Зеландія, Люксембург, Норвегія та Швейцарія. На противагу найбільш корумпованими стали Південний Судан, Сомалі, Венесуела, Сирія та Ємен.

Основними центрами реєстрації анонімних компаній для приховування активів, згідно з Transparency International, є Британські Вінгірські острови, Панама та Сейшельські острови, найпоширенішими місцями придбання об’єктів нерухомості, які пов’язані з підозрілою діяльністю, стали Франція, Велика Британія, ОАЕ та США.

Найбільше кіберзлочинів спрямовані на сфери та галузі, у яких містяться конфіденційні дані. Основними галузями, які потерпають від кібератак є промисловість, фінанси та страхування, енергетика та роздрібна торгівля.

Основними видами кіберзлочинів у фінансовій галузі є фішингові атаки, атаки програм-вимагачів, DDoS-атаки та захоплення облікових записів клієнтів. Кількість фінансових кібератак з росла з 172 випадків у 2019 році до 744 випадків у 2024 році.

Джерелами фінансування тероризму можуть бути особисті ресурси, контрабанда, спекуляції на біржах, пожертвування, продаж та контрабанда наркотиків та табаку.

Основними проблемами виявлення фінансових злочинів являються міжнародний характер злочинної діяльності, роз'єднані та ізольовані системи розслідування та інформації, приховування конфіденційних даних клієнтів банками та офшорними організаціями, використання неспеціалізованих інструментів розслідування злочинів, відсутність послідовності в розслідування, використання застарілих систем.

Шляхами протидії фінансовим злочинам може стати надання доступу підрозділам розслідування фінансових злочинів до інформації про власників усіх активів, посилення механізмів відстеження, конфіскації, вилучення та повернення активів, автоматизація процесів збору та систематизації інформації, створення єдиної системи справ, які стосуються фінансових злочинів у всьому світі. Боротьбою та протидією з фінансовою злочинністю здійснюють Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей FATF, Асоціація фахівців з фінансових злочинів та шахрайства, Інститут боротьби з відмиванням грошей та фінансовими злочинами, Transparency International, Міжнародна інформаційна мережа з питань відмивання грошей, Egmont Group та інші.